

Kerkdienst 6 juni 2021 in de Remonstrantse Kerk in Rotterdam.

Thema: ‘Houd dus allemaal moed; Paulus ‘schipbreuk’

Voorganger: dr. Koen Holtzapffel

Organist: Jos van der Kooy

Gelezen uit Handelingen 27: 20 - 29, 33 - 38 en 41 - 44

²⁰Verscheidene dagen waren zon noch sterren te zien; er bleef een hevige stormwind staan en zo vervloog voor ons elke verdere hoop op redding. ²¹Daar ze reeds lang niet meer aten, trad Paulus op hen toe en zei: “Mannen, men had naar mij moeten luisteren, en niet van Kreta moeten wegvaren; dan zou men zich deze overlast en dit verlies hebben bespaard. ²²Maar zelfs in deze omstandigheden spoor ik u aan moed te houden. Het leven van niemand van u zal verloren gaan, maar alleen het schip. ²³Vannacht verscheen mij een engel van de God aan wie ik toebehoor en die ik dien, ²⁴en deze zei: Wees niet bevreesd, Paulus; u moet voor de keizer verschijnen en daarom heeft God u het leven van allen die met u op het schip zijn, genadig in handen gegeven. ²⁵Houdt dus goede moed, mannen, want ik heb vertrouwen op God, dat het zo zal gebeuren als mij gezegd is. ²⁶We moeten echter op een of ander eiland stranden.” ²⁷Toen dan de veertiende nacht aanbrak van ons rondzwalken op de Adriatische Zee, meenden de matrozen tegen middernacht dat er land in de buurt kwam. ²⁸Met het dieplood peilden zij twintig vadem ongeveer veertig meter; iets verder wierpen ze opnieuw het dieplood uit en peilden vijftien vadem ongeveer dertig meter. ²⁹Uit vrees dat we ergens op de riffen zouden lopen, lieten ze van de achtersteven vier ankers vallen, in spanning wachtend op het aanbreken van de dag.

³³In afwachting van de dagenraad spoorde Paulus allen aan iets te eten en zei: “Vandaag is het al veertien dagen, dat jullie in afwachting zijn zonder te eten of iets te gebruiken. ³⁴Daarom raad ik jullie aan wat te eten, want dat komt de redding ten goede. Niemand van jullie zal een haar op het hoofd gekrenkt worden.” ³⁵Na deze woorden nam hij brood, dankte God in tegenwoordigheid van iedereen, brak het en begon te eten. ³⁶Toen vatten allen weer moed en namen ook voedsel. ³⁷We waren aan boord, allen meegerekend, met tweehonderd zesenzeventig man. ³⁸Nadat ze voldoende gegeten hadden, maakten ze het schip lichter door het koren in zee te werpen.



⁴¹Ze kwamen terecht op een zandbank en lieten het schip daarop vastlopen. De voorsteven stootte op de grond en bleef onbeweeglijk zitten, terwijl de achtersteven afbrak door de kracht van de golven. ⁴²De soldaten besloten de gevangenen te doden, opdat niemand zou wegzwemmen en ontsnappen. ⁴³Maar de honderdman, die Paulus wilde redden, verhinderde hun toeleg. Hij beval allen die konden zwemmen het eerst over boord te springen om aan land te komen, ⁴⁴terwijl de overigen op planken of ander scheepstuig zouden volgen. Zo bereikten allen veilig en wel vaste grond.

Preek:

Deel 1:

In het kerkblad heb ik geprobeerd om iets van een eerste terugblik te geven op onze geloofsgemeenschap in crisistijd. Je zou het ook een begin van een evaluatie kunnen noemen. Hoe hebben we als geloofsgemeenschap de crisis doorstaan? Wat kon nog wel, wat niet meer, wat hebben we ervan geleerd? En, wat heeft het ons aan positieve ervaringen gebracht naast alle negatieve? Het is nog veel te vroeg voor definitieve antwoorden. Als geloofsgemeenschap en ook individueel. Maar het is wel goed erbij stil te staan. In de hoop dat de crisis nu echt op z'n eind loopt, in ieder geval in Nederland. Wereldwijd is dat natuurlijk nog een heel ander verhaal.

Ik heb in ieder geval ervaren dat een crisis zeker ook goede eigenschappen naar boven haalt in mensen. Veerkracht, betrokkenheid en creativiteit. Die betrokkenheid uitte zich op vele manieren: in bezoeken aan elkaar, in kaartjes, in telefoontjes. Hoe belangrijk en hoe waardevol zijn zulke vormen van communicatie niet, juist in tijden dat de contacten schraal zijn. Dat eenzaamheid op de loer ligt en veel communicatie geschiedt via appjes en internet. Mooi dat dat bestaat, maar niet voldoende voor echt intermenselijk contact. Hopelijk blijven die genoemde vormen van contact ook na de crisis bestaan. Ik heb zeker ook creativiteit ervaren, bijvoorbeeld in digitale gesprekskringen die soms een verrassende eigen dynamiek kregen. Die mensen op een nieuwe manier nader tot elkaar brachten. Ik heb het ervaren in extra kerkbladen, gefilmde diensten en in de mogelijkheid om dat alles op papier te ontvangen als men niet digitaal was. Maar die eenzaamheid en het gemis waren er natuurlijk ook. Angst en het gebrek aan mogelijkheden om hoogte- en zeker ook dieptepunten van het leven gezamenlijk te beleven. En heel belangrijk, in rituelen vorm te geven. Die gezamenlijke rituele vormgeving en beleving geeft een geloofsgemeenschap samenhang en verbondenheid. Dat kan niet alleen maar digitaal. Daarom is het zo fijn dat we weer een begin kunnen maken met fysieke diensten. Mijn voorlopige conclusie: een crisis schept zeker kansen, onvermoede kansen, maar het moet niet te lang duren en maakt je ook heel erg bewust van wat je mist en wat o zo belangrijk is in het leven. Levende ontmoetingen, bewegingsvrijheid, nieuwe indrukken. Nog afgezien van alle verlies en verdriet.

Deel 2:

Vanuit die context, van mensen die zich langzaam maar zeker ontworstelen aan een crisis, lezen we vandaag het verhaal van de gevangene Paulus en zijn metgezellen. In een kleine boot op de grote Middellandse zee, op weg van Caesarea in Palestina naar Rome. Wat roept ónze herkenning op in wat hen overkomt? Helpt geloof in crisistijd en hoe dan? Waarbij nogmaals zij onderstreept, dat Paulus als gevangene naar Rome reist. Om er ten overstaan van de keizer zijn zaak te bepleiten tegenover landgenoten die hem beschuldigden van tempelschennis.

Hoe Paulus en zijn metgezellen teruggekeken hebben op hun stormachtige reis, we kunnen het ze niet meer vragen. Het enige dat we hebben is het gelezen reisverslag in het boek Handelingen. Zeker geen historische reisbeschrijving van een antieke zeereis, hoewel er genoeg historische elementen in het verhaal zitten. Het verslag is vooral bedoeld om de lezer te laten zien hoe onverschrokken en heldhaftig Paulus juist in crisistijd optreedt. Een echte crisismanager, die man Gods. Hij houdt figuurlijk het roer recht. Hij spreekt de opvarenden, de zeelui en passagiers moed in, en hij wijst de weg naar lijfsbehoud. Paulus doet dat alles vanuit een sterk vertrouwen, een geloofszekerheid: zijn God wil dat Paulus in Rome voor de keizer zal verschijnen. Een nietige apostel van een kleine groep navolgers van Christus die in het centrum van een wereldrijk van zijn geloof gaat getuigen. Die kans laat God zich niet ontglippen, ook al waaien de winden nog zo hard. En daar profiteert niet alleen Paulus, daar profiteren alle opvarenden van. De schipbreuk bij Malta is niet het vroegtijdige roemloze eind van het verhaal, via Sicilië gaat het op Rome aan. Het verhaal gaat door. Maar zover is het in het gelezen verhaal nog niet. Alle hensen aan dek!

Hoe treedt Paulus nu precies op daar op zee en hoe herinnert het ons aan onze eigen crisis? Ik typeer Paulus' optreden aan de hand van een paar kernwoorden: hij waarschuwt en spreekt moed in, hij neemt de leiding, hij straalt vertrouwen uit, geloofsvertrouwen en hij dankt.

Over alle drie een paar woorden:

Ten eerste: Paulus kan het niet nalaten in de crisis op te merken dat hij eerder al gewaarschuwd had dat ze op Kreta hadden moeten blijven. Het was al te laat in het seizoen geworden. Op Kreta overwinteren en dan het volgende voorjaar verder naar Malta. 'Jullie hadden naar mij moeten luisteren en op Kreta moeten blijven. Dan waren we niet in deze problemen terechtgekomen. En dan hadden we niets in zee hoeven gooien'. Natuurlijk doet het denken aan al die mensen die de afgelopen tijd zeiden: zie je wel, ik had het al voorspeld, onze manier van leven, van massaconsumptie, van omgang met de natuur moest wel leiden tot zoiets als een coronacrisis. Crisis dan toch als een soort straf voor onze levenswijze, al zullen de meesten die straf niet meer verbinden met God.

Daar is natuurlijk van alles tegenin te brengen. Feit is dat je na zo'n crisis wel met de vraag blijft zitten: hadden we de crisis dan toch kunnen voorkomen, wat moeten we doen om in ieder geval een volgende crisis te voorkomen en telt een gewaarschuwd mens voor twee, of gaan we na de crisis toch binnen de kortste keren vrolijk op de oude voet verder? Zonder veel van de crisis te hebben geleerd.

Ook Paulus heeft dus gewaarschuwd, maar daar laat hij het niet bij. Hij spreekt ook moed in en neemt de leiding. 'Nu vraag ik jullie om moed te houden en niet bang te wezen.' En vervolgens geeft hij allerlei aanwijzingen om een goede afloop te garanderen. Wat heerlijk is het als je in een crisis verkeert en er staat iemand op die gezag uitstraalt, die weet hoe het zit en aangeeft wat je moet doen. Dat geeft houvast en daar is iedereen naar op zoek in een crisis. Of het nu een schipbreuk of coronacrisis is. Maar tegelijk is dat ook heel lastig, zeker als dat wat je zou willen doen met zoveel onzekerheid omgeven is. Hoe gaat een vooralsnog onbekend virus zich gedragen, zal er een vaccin gevonden worden en hoe moet je er in de tussentijd als samenleving mee omgaan? Met alle lastige vragen rond vrijheid en verantwoordelijkheid en solidariteit. Dan had Paulus het nog een stuk gemakkelijker dan Rutte, De Jonge en RIVM-held Jaap van Dissel.

Deel 3:

Maar nu tot slot, over dat geloofsvertrouwen en het danken. Daarmee komen geloofsvragen en geloofsgemeenschap het meest direct in beeld.

Paulus koppelt de oproep om moed te houden aan zijn Godsvertrouwen. 'Houd dus allemaal moed. Want ik vertrouw op God.' God die hem via een engelachtige boodschapper heeft laten weten dat hij niet zal vergaan, en de andere opvarenden ook niet. Het roept natuurlijk de vraag op of en hoe wij in crisistijd steun en troost ervaren, van elkaar, van de geloofstraditie waarin we willen staan, van Godswege? Het is een vraag die zich niet in algemene zin beantwoorden laat. Het is voor iedereen weer anders en persoonlijk, en soms ervaar je wellicht die steun of troost ook helemaal niet. Maar ik hoop in ieder geval, en ik heb dat ook wel teruggekregen, dat u af en toe iets van steun hebt ervaren. Van veerkracht, van betrokkenheid, van creativiteit vanuit de geloofsgemeenschap en het geloof. Een klein gebaar, een helpende hand, een luisterend oor. Levinas noemt dat het wonder van de kleine goedheid die we elkaar kunnen schenken, en juist daarvan moeten we het op crisismomenten ook hebben. Gods betrokkenheid op ons mensen straalt juist door die kleine goedheid heen. Het geeft net dat beetje hoop, moed en vertrouwen dat we juist dan zo nodig hebben.

Slot:

Het brengt me bij het slot van het verhaal. Paulus die zijn reisgenoten als een vaderlijke vriend oproept om bij alle vrome geloofsoverwegingen ook gewoon heel nuchter een stevig stuk brood te eten. Misschien uit angst, misschien vanwege de storm hadden ze dat lang niet gedaan. En met een lege maag gaat de redding zeker niet lukken. Toch zou Paulus, Paulus niet zijn als hij vervolgens het eten van het brood niet

ook met een ritueel zou begeleiden. In navolging van zijn grote voorbeeld Christus. Paulus pakt het brood dus, breekt het in stukken en dankt God. Avondmaal op Malta, wie had dat ooit durven dromen te midden van de storm? Eind goed, al goed. Zo wordt dit bijzondere moment in het leven van de reizigers ook ritueel vormgegeven. En wat hebben we ook dat gemist: de rituele vormgeving van het leven waaraan geloofstraditie en -gemeenschap zo'n belangrijke bijdrage leveren. Als dat dan weer kan, dan is er reden voor oprechte dankbaarheid, hoe zeer die dankbaarheid ook getemperd wordt door gemis om wie de crisis niet heeft overleefd.

Ik ben dankbaar dat ik niet meer in een lege kerk, maar samen met u op zondagmorgen in een uur van bezinning samen kan zijn. Om onze ervaringen in crisistijd bespreekbaar te maken, mede aan de hand van een oud verhaal dat de geloofstraditie ons aanreikt. Ja, ik voel na wat Gezang 220 verwoordt:

*Zoals een bloem zijn kelk heft naar de zon,
een boom zijn armen uitbreid naar de hemel,
ja zelfs het zaad, diep in de akkergrond,
zoekt naar het licht en opstaat om te leven,
zo zoekt ons hart naar u o eeuwig licht,
zo taalt ons lied naar U, o God van vrede.*

Amen